

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 85/2023-21

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, zo sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcu Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **doc. PhDr. JUDr. Marcely Tittlovej, PhD., LL.M.**, advokátky, Bernolákova 5, Modra, IČO 51 838 923, proti postupu Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 6 T 50/2019 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Bratislava I v konaní vedenom pod sp. zn. 6 T 50/2019 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Bratislava I **prikazuje**, aby v konaní sp. zn. 6 T 50/2019 konal bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľke **priznáva** finančné zadosťučinenie v sume **200 eur**, ktoré **je** Okresný súd Bratislava I **povinný** zaplatiť jej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skutkový stav veci a argumentácia sťažovateľky

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 5. februára 2023 domáha vyslovenia porušenia svojich základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) v spojení s porušením čl. 13 ods. 4 ústavy a porušenia práva

podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Bratislava I (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 6 T 50/2019 (ďalej len „napadnuté konanie“). Sťažovateľka žiada, aby ústavný súd prikázal okresnému súdu rozhodnúť o návrhu sťažovateľky na priznanie trov obhajoby, a domáha sa priznania primeraného finančného zadosťučinenia v sume 1 000 eur.

2. Z ústavnej sťažnosti a príloh k nej priložených vyplýva, že sťažovateľka bola opatrením okresného súdu z 22. júla 2020 ustanovená ako obhajkyňa obvinenému z dôvodov, že u neho v prípravnom konaní vznikol dôvod povinnej obhajoby podľa § 37 ods. 1 písm. a) zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“). V predmetnej trestnej veci sťažovateľka riadne prevzala obhajobu obvineného 24. júla 2020 a 12. augusta 2020 chcela vykonať s obvineným poradu, ale v ústave na výkon väzby jej bola poskytnutá informácia, že obvinený sa vo väzbe už nenachádza, pretože bol príkazom Krajského súdu v Bratislave prepustený. U obvineného tak zanikol dôvod povinnej obhajoby.

3. Na tomto základe 22. augusta 2020 sťažovateľka zaslala okresnému súdu návrh na vyplatenie odmien a náhrad obhajcovi a zrušenie jej ustanovenia ako obhajcu, ku ktorému zo strany okresného súdu nedošlo. Sťažovateľka sa zúčastnila prvého hlavného pojednávania vo veci obvineného, ktoré sa konalo 22. júna 2021. Až opatrením okresného súdu z 23. júna 2021 (sťažovateľke doručené 16. júla 2021) došlo k zrušeniu ustanovenia sťažovateľky ako obhajkyne. Z dôvodu nečinnosti okresného súdu v napadnutom konaní podala sťažovateľka 25. septembra 2022 sťažnosť na prieťahy predsedovi okresného súdu, ktorá bola vyhodnotená ako sťažnosť pre nečinnosť podľa § 55 ods. 3 Trestného poriadku a odstúpená zákonnému sudcovi.

4. Sťažovateľka uvádza, že okresný súd ani po dobu takmer dva a pol roka nerozhodol o jej návrhu na nárok na odmenu a náhradu hotových výdavkov, a to ani po sťažnosti na prieťahy, hoci podľa § 553 ods. 3 Trestného poriadku mal v tejto veci rozhodnúť do 30 dní od podania návrhu.

5. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 85/2023-10 zo 16. februára 2023 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľky v plnom rozsahu.

II.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

6. V podaní doručenom ústavnému súdu 16. marca 2023 predseda okresného súdu uviedol, že dĺžka napadnutého konania bola spôsobená viacerými faktormi, pričom prieťahy vznikli z objektívnych dôvodov, a to nadmernou zaťaženosťou zákonných sudcov, ako aj celého okresného súdu, jeho personálnou a materiálnou poddimenzovanosťou a dlhotrvajúcou pandemickou situáciou.

V prípade, ak by ústavný súd vyslovil porušenie sťažovateľkinho práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov, žiada, aby zväžil dôvodnosť a primeranosť finančného zadosťučinenia.

7. V rámci repliky sťažovateľka v podaní doručenom ústavnému súdu 28. marca 2023 uviedla, že v plnom rozsahu zotrúva na podanej ústavnej sťažnosti vrátane uplatnených nárokov. Podľa jej názoru predseda okresného súdu neuviedol vo svojom vyjadrení žiadne objektívne dôvody, ani ich nekonkretizoval, čo považuje za účelové a nevhodné. Odkaz na dlhotrvajúcu pandemickú situáciu a z nej plynúce prijaté opatrenia je podľa sťažovateľky absolútne irelevantný a iracionálny v kontexte odôvodnenia nečinnosti okresného súdu trvajúcej viac ako 2,5 roka. Na jej podania, žiadosti a sťažnosti adresované predsedovi okresného súdu nebolo reagované. Aj to preukazuje zrejmu nečinnosť okresného súdu v predmetnej veci. Takýto postup súdu advokátovi spôsobuje problémy nielen finančné, ale aj účtovné. Z dôvodu nečinnosti okresného súdu bola nútená sama spísať a podať návrh ústavnému súdu. Je presvedčená, že aj z tohto dôvodu má nárok na poskytnutie primeraného finančného zadosťučinenia.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

8. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

9. Predmetom konania pred ústavným súdom po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie je rozhodovanie, či postupom okresného súdu v napadnutom konaní a jeho nečinnosťou došlo k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Len pre úplnosť ústavný súd uvádza, že v prípade sťažovateľky ide o opakovanú ústavnú sťažnosť na prietahy v napadnutom konaní. O prvej sťažnosti rozhodol ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 248/2022 z 24. mája 2022 tak, že ju odmietol ako zjavne neopodstatnenú z dôvodu, že stav a miera právnej istoty v tom čase aj vzhľadom na argumentáciu sťažovateľky nedosahovali takú intenzitu, ktorá by viedla k záveru o porušení ňou označených práv.

10. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010, II. ÚS 123/2022).

11. Pri rozhodovaní o ústavných sťažnostiach namietajúcich porušenie už označených práv vychádza ústavný súd zo svojej ustálenej judikatúry, v súlade s ktorou účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na príslušnom súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstráni. K vytvoreniu

želateľného stavu, t. j. stavu právnej istoty, dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III. ÚS 154/06, II. ÚS 438/2017, II. ÚS 118/2019). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

12. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (I. ÚS 41/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 99/07) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou EŠLP ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu prerokúvanej veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľov (IV. ÚS 187/07, III. ÚS 241/2017, I. ÚS 477/2020, II. ÚS 573/2022). Podľa rovnakých kritérií postupoval ústavný súd aj v danom prípade.

13. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, predmetom konania je rozhodovanie o nárokoch „*ex offio*“ ustanoveného obhajcu vyplývajúcich z poskytnutých úkonov právnej pomoci v trestnom konaní. Ústavný súd už konštatoval, že rozhodovanie o trovách trestného konania možno zaradiť k štandardnej agende všeobecného súdnictva, kde dĺžka konania nie je závislá od skutkovej či právnej náročnosti prerokúvanej veci (napr. III. ÚS 342/2018, IV. ÚS 126/2019, III. ÚS 401/2021).

14. Ďalším kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných priet'ahov v napadnutom konaní, bolo správanie sťažovateľky. Ústavný súd konštatuje, že v správaní sťažovateľky neboli zistené také skutočnosti, ktoré by významne vplývali na dĺžku napadnutého konania.

15. Tretím hodnotiacim kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu označených práv sťažovateľky, bol postup okresného súdu. Z doteraz uvedeného je nepochybné, že okresný súd nerozhodol v lehote 30 dní od podania návrhu podľa § 553 ods. 3 Trestného poriadku. Prekročenie zákonnej lehoty na rozhodnutie o trovách konania v takom výraznom rozsahu nemôže byť ústavne akceptovateľné. Ústavný súd podotýka, že v prerokúvanom prípade ide o odmenu sťažovateľky za vykonanú službu. Prostredníctvom činnosti sťažovateľky štát realizuje právo na právnu pomoc, resp. právo na obhajobu – a to aj v prípadoch povinnej obhajoby (§ 37 Trestného poriadku). Podanie návrhu na priznanie trov právneho zastupovania možno vnímať ako vystavenie faktúry s lehotou splatnosti. Je oprávnením štátu prostredníctvom okresného súdu skontrolovať správnosť vyúčtovania, rovnako je ale povinnosťou štátu v primeranej lehote rozhodnúť o priznaní trov právneho zastupovania. Nerozhodnutie o trovách právneho zastupovania po lehote ustanovenej zákonom vytvára stav, keď sťažovateľka poskytne službu vopred, ide o službu, na ktorej poskytnutí má sám štát záujem s tým, že štát jednostranne vnúti poskytovateľovi služby (advokátovi) zjavne neprimeranú lehotu splatnosti za poskytnuté služby, ktorá je navyše v rozpore so zákonom.

Efektívne ide o jednostranne vynútené poskytnutie úveru štátu súkromnoprávnym subjektom (napr. I. ÚS 279/2019, IV. ÚS 126/2019, II. ÚS 248/2022).

16. V súvislosti s okolnosťami, na ktoré poukázal predseda okresného súdu, ústavný súd uvádza, že na nich v okolnostiach danej veci nemohol prihliadnuť. Prieťahy v konaní nemožno ospravedlniť všeobecne známou preťaženosťou sudcov ani množstvom procesných úkonov sudcu; je totiž vecou štátu, aby organizoval svoje súdnictvo tak, aby princípy súdnictva, zakotvené v ústave i dohovore boli rešpektované a prípadné nedostatky v tomto nemôžu ísť na ťarchu občanov, ktorí od súdu právom očakávajú ochranu svojich práv v primeranej dobe. Nedostatočné personálne obsadenie súdu a nadmerné množstvo vecí, v ktorých sa musí zabezpečiť súdne konanie, by mohlo len dočasne ospravedlniť vzniknuté prieťahy, a to len v tom prípade, ak sa na tento účel prijali včas adekvátne opatrenia. Ústava v čl. 48 ods. 2 zaväzuje predovšetkým súdy ako garantov spravodlivosti, aby prijali príslušné opatrenia umožňujúce prerokovanie vecí bez zbytočných prieťahov, a tým vykonanie spravodlivosti v primeranej lehote. Celkovú dĺžku napadnutého konania v trvaní viac ako dva a pol roka vo veci tvoriacej bežnú súčasť rozhodovacej agendy všeobecných súdov nemožno ospravedlniť zložitou danej veci a ani akýmikol'vek objektívnymi ťažkosťami súdu ako takého.

17. Na základe uvedených argumentačných línií ústavný súd kvalifikoval nečinnosť okresného súdu ako prieťahy v napadnutom konaní. V tomto dôsledku okresný súd porušil základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

18. Sťažovateľka zároveň namieta porušenie základného práva podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a porušenie čl. 13 ods. 4 ústavy v kontexte s namietaným porušením základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Sťažovateľka argumentuje (avšak bez bližšieho odôvodnenia), že okresný súd nerozhodnutím o jej návrhu na priznanie trov právneho zastúpenia v zákonom stanovenej lehote porušil aj jej vlastnícke právo v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy. Pri prieskume opodstatnenosti tejto sťažnostnej námietky považuje ústavný súd za relevantné, že v sťažovateľkinom prípade nedošlo k úplnému zmareniu nadobudnutia vlastníctva k peniazom predstavujúcim odmenu za právne zastupovanie, ale len k značnému oddialeniu nadobudnutia tejto peňažnej sumy. Ústavný súd prihliadol aj na to, že sťažovateľka má prípadnú možnosť uplatniť si náhradu škody, ktorá jej vznikla v dôsledku oneskoreného vyplatenia predmetnej peňažnej sumy. Zároveň ústavný súd tiež podotýka, že vyslovenie porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia predstavuje kompenzáciu ujmy, ktorá sťažovateľke postupom okresného súdu v napadnutom konaní vznikla (m. m. IV. ÚS 126/2019, III. ÚS 401/2021). V tomto rozsahu preto ústavný súd ústavnej sťažnosti nevyhovел (bod 4 výrokovej časti nálezu).

IV.

Prikázanie vo veci konať a primerané finančné zadosťučinenie

19. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd v nadväznosti na výrok uvedený v bode 1 výrokovej časti nálezu v záujme efektívnosti poskytnutej ochrany sťažovateľke prikázal okresnému súdu, aby v napadnutom konaní, v ktorom nebolo v čase rozhodovania ústavného súdu o sťažnosti sťažovateľky právoplatne rozhodnuté, konal bez zbytočných prietáhov (bod 2 výroku tohto nálezu).

20. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal. Z § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde vyplýva, že ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

21. Sťažovateľka sa domáha priznania primeraného finančného zadosťučinenia na okresnom súde v sume 1 000 eur, pričom poukazuje na skutočnosť, že v jej veci ani napriek zjavne neprimeranej dĺžke konania nedošlo k rozhodnutiu o jej nároku, pričom tohto nároku sa viackrát dovoľavala.

22. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04, I. ÚS 257/08, IV. ÚS 132/2012). Podľa názoru ústavného súdu v tomto prípade prichádza do úvahy priznanie finančného zadosťučinenia. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti aplikovaných aj ESLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

23. Vzhľadom na doterajšiu dĺžku konania vedeného okresným súdom, berúc do úvahy predmet napadnutého konania a všetky okolnosti daného prípadu, ústavný súd považoval priznanie sumy 200 eur za primerané finančné zadosťučinenie (bod 3 výroku tohto nálezu). Deklarácia porušenia základných práv a príkaz konať implicitne zahŕňajú aj satisfakčný prvok (I. ÚS 70/2012, III. ÚS 335/2021).

24. Ústavný súd o náhrade trov konania sťažovateľky nerozhodoval vzhľadom na skutočnosť, že sťažovateľka si náhradu právneho zastúpenia neuplatnila.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 26. apríla 2023

Ľuboš Szigeti
predseda senátu